

vetítés. Úgy tűnik, megérte az igyekezet: Jobbágy kiharcolta helyét irodalmi életünkben.

A válogatott kötet azonban nemcsak eredmény, büszkeség, hanem próbatétel, mérleg is. Attekintés egy költői pályáról (itt jelenik meg először 1938 és 1953 között írt verseinek többsége), „szellemi portré” — mint a könyv fülszövege mondja —, az első valódi szembenézés azzal, hogy mit és mennyit tud adni a költő. A *Hajnali viadal* verseinek ars poeticája a szabatos gondolatot, a fékezett szenvedélyességet vallotta; „fiatalos” betörés volt akkori líránkba, sok ígérettel, hogy a lázas dalnok, levette lázának minden modorosságát, érett költővé tisztul.

Abban a „robbanásban”, amit az induló Jobbágy költészete jelentett, épp póztalanságának volt a legnagyobb szerepe, ahogy építeni tudott alkalmi vers-indítékaira, a hétköznapi kilesett vagy ajándékba kapott pillanataira, ahogy a legegyszerűbb, legszürkébb motívumokból lendületet vett. Az évek során azonban a póztalanságból egyhangúság lett; az alkalmiság egy határon túl fárasztóvá válik. Pedig Jobbágy a lényegyet keresi, iszonyú hévvel — s talán épp ez a baj, ez a hév, mellyel minden alkalomra lecsap, amelyben mondanivaló, téma rejtőzhet. S az élmény mintha azon frissiben vessé is formálódna. Nem szelektálja az élményeit, s a versből nem egyszer adatfölvétel lesz, pszichológiai kísérlet, kultúrtörténeti-szociológiai fölmérés; egyre szélesebb az élményköre, de nincs belső érrendszere az élményeknek. Talán túl sok a költőben az elnézés a már megszervedett sorok iránt; a sallang fojtogatja az értéket. Ami ráhangolódna a belső érrendszerre, itt az is megcsúszik. Annyi a bolyongó, kötődésre képtelen elem, hogy megakadályozza a kristályosodást. Az élményből

marad az állapotörögítés — egy ste-nogram hűségével. A hatásos részleteket konvencionális fordulatok követik — sajnos, nemegyszer legújabb verseiben is —, elhasznált jelzők, banális kifejezések agyonütnek kitűnő versszakokat, nincs gyorsulása, sebessége a költészetének, bár a költőben feszülő indulatok nemegyszer szemben állnak ezzel a monotonitással.

De mindezek ellenére Jobbágy Károly költészetének mégis hoztak gazdagodást az évek. Egyre következetesebb benne a törekvés, hogy minél szélesebb fronton találkozhasson az emberekkel, minél több szál, minél igazabb kapcsolat fűzze hozzájuk. Keresi a kapcsolatokat, s egy-egy költeményében valóban megragad valami bensőséges, befogadó családiasság. A legjobban talán a *Hó és nap* verseiben, minden bizonnyal ezért volt ez a legnépszerűbb kötet. Néha csodálatosan emberközelben jár, kitárukkozó líraisággal öleli magához a világot, az életet.

S bizonyára itt rejlik a kulcs, mely utat nyithat Jobbágy költészetében, ha még következetesebben, szenvedélyesebben ragaszkodással kötődik megszenvedett humanizmusához. Mert a szándék ott ég benne, s a szándék, hogy szervezettebb, visszafogottabb, s mégis erősebb eszközökkel törjön a nagy versek magaslata felé, egyúttal ígért is. De az igazi szenvedély az indulatok sűrítését is jelenti, az igazi póztalanság nem egyenlő az alkalmiság szürkeségével. Nagyobb fegyelemre van szüksége, önismeretre, mûgondra, hogy verseiben ne azt érezzük, mintha minden élményét megírna, hanem azt, hogy amit megírt, lehetetlen volt nem megírnia. Mintha azt a néhány szót vésné kőbe a jövőnek, ami a leglényegesebb. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1967.*)

PÁLYI ANDRÁS

RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS: HIRTELEN ÉBREDÉS

Rónai Mihály András elsősorban az olasz és a német költészet kitűnő tolmácsaként tartottuk számon; s bár irodalmi köztudatunk sohasem feledkezett meg róla, hogy Rónai költő — 1937 óta, mikor második kötetét, a *Két háború közt* megjelent, verseivel csak nagy ritkán találkozhattunk folyóiratainkban —, mégis meglepetést jelent új, csaknem 300 oldalas verseskönyve: négy évtized

gazdag termését gyűjti egybe. „Nem »hallgató költő« voltam, »ellhallgatott költő« pláne nem — csak titkoló” — vallja a kötet előszavában; s valóban van valami titokzatos benne, hogy egy termékeny költő — miközben aktív közéleti és publicisztikai tevékenységet folytat — maga fogja vissza verseit a megjelenéstől. Nem „lámpalázból”, hisz a két fiatalkori kötet átlendítette gatlá-

sain, ha ugyan voltak. Érett, megfontolt titoktartás ez: belső mérleget szülte, csakúgy, mint a hirtelen kitarulkozást.

De ha ez a belső tudatossággal vállalt költői aszkézis, az érzés és a gondolat, a szakadatlan munkában a szakadatlan szenvedés valóban „dudálni tanította” is a költőt, mégis odatehetjük a kérdőjelet mögé: vajon nem túl kockázatos-e egy költőnek önként kiszakadni az irodalmi élet eleve érrendszeréből? Verseit mintha bura borítaná, egy meleg-ágy üvegkupolája, melyen csak megszűrve, csak lefinomítva, szenvedélymentesen jut át a világ. Igaz, Rónai korai verseiben is ott érezzük ezt a hajlamot, talán nem is az izoláltság szülte a szenvedélymentességet, hanem a szenvedélymentesség az izoláltságot. A világ külső történései, a politikai események mindig mélyen érintik a költő érzékenységet, hangja mégsem izzik föl tőle, csak nagy ritkán ragadják el az indulatok, s akkor is csak egy-egy pillanatra. A szabadság utáni vágy, a szabadság dicsérete költészetének talán alapvető szála; s mégis nemigen fogalmaz meg többet, mint — hitelesen és tisztán — a szabadság *tiszteletét*.

De talán épp ez Rónai költészetének legfőbb erénye is: ez a visszafogottság. Lehetséges-e „objektív líra”? Rónai valami ilyesmit próbál megvalósítani. Intellektuális költőnek nevezik méltatói, s kétségtelenül költészetének külön ága — talán a legjelentősebb — ez az intellektuális ág; de érzelmi-hangulati beállítottságú verseiben is mintha félné az érzelmeiktől. Lírájának legbelsőbb köre az emlékek és az elmúlás világa, a gyermekkor, de sohasem engedi el magát, nem akar beleúszni a múltba (*Itt nyugszom, Szerelem* stb.), mint ahogy a jövő is csak a programvers hangján szólalhat meg (*Tanítás a hazug emberről*). A pesti alkony szép verse (*Égi és földi csillagok*) — mely a második világhá-

ború előestéjén született — az aranyló selymes sötétségbe, a lomhán ragyogó lusta város képébe hirtelen kegyetlenséggel belerántja a történelmet:

*Milyen fénylő karéj karol át,
milyen kár, hogy elvész az ország
és én is meghalok.*

A pesti alkony, a házak, az utcák, a kimondhatatlan varázs, a város varázsa: ez ott húzódik végig negyven év költészetén. Rónai a városok szerelmese, szívében élnek, dobognak a városok; néhány éve megjelent szovjetunióbeli útinaplója is ezt árulta el: az *Újvilági utazás* vallozás, a szovjet városok az európai nagyvárosokkal adnak találkozót benne. S lírájában is ez egyik legkedvesebb vidéke: emlékek, hangulatok, képek; az újabb versek közt külön figyelmet érdemel a római ciklus, az állandóan visszatérő motívum azonban Budapest, ez az annyiszor bebolyongott, átélt Pest, a budai alkony, az őszi Margitsziget: a harmincas években egy új „budapesti költészet” teremtett, egy nyugalmas, tiszta hangút, mely nem kívülről, hanem belülről nézi a várost, nem érdekességnek, hanem otthonos tájnak, otthonos szépségeiben ragyogónak látja. Ez a „budapesti költészet” az évek során mind tisztább, áttetszőbb hangon szól.

Gazdag műveltséganyag áll versei mögött, s kitűnő formai felkészültség. Szívesen játszik a formai hanyagsággal és szereti a virtuozitást; néha, különösen korábbi verseiben a formalizmus is kísért. Kár, hogy nagyobb szabású, bölcselkedő költeményei kevésbé sikerültek — talán a nagyobb lélegzetvétel híján. De józanul megfogalmazott élményei élők, s hűvös intellektualitása is hiteles; ilyen szerény keretek közt legfeljebb jelezhetően izgalmas és bonyolult világ Rónai Mihály András költészete. (*Szép-irodalmi Könyvkiadó 1967.*)

P. A.

FODOR ANDRÁS: ARCOM ÚTJAI

Fodor András az azok között szokták emlegetni, akik a költői személyiség természetes, mondhatnók veleszületett elkötelezettségével forrnak össze a hagyománnyal. Valóban, versei gyakran vallanak a szülőföld, az emberi és költői örökség megtartó erejéről; arányos szerkezetei, világos képstruktúrái, látásának józan realizmusa azt a hagyományt idézik, amely legfőbb díszei gyanánt Arany Jánost, Babitsot és Illyést

mutathatja fel. Verseinek azonban van még egy sajátossága, amely a hagyományra, egy szélesebb körű örökségre utal, s ez a vers és a költői életrajz lényegi összefüggése, szüntelen kapcsolata. Mások metafizikai sejtelmeket, lelkiállapotaikat, mint valaha mondták: „világérzésüket” öntik a vers formáiba, ő még közérzetét, „filozófiáját” is a konkrét élmények közegében, az élet eseményein fölszikkasztatva szokta megjele-